



Repensar l'educació

L'economia, el món del treball i les relacions interpersonals estan experimentant canvis notables. Una nova societat de la informació i del coneixement emergeix amb força. En aquest context, les polítiques educatives són en un moment crític, i els propers anys caldrà repensar part dels fonaments i de les pràctiques professionals de l'ofici d'ensenyar i de com aprendre i formar-se

ANÀLISI Josep M. Vilalta

Nova societat, nova educació

*Si planifiques per a un any, sembla arròs;
Si planifiques per a una dècada, planta arbres;
Si planifiques per a una vida, educa les persones.*

Guan Zhong, 720-645 a.C.

Els canvis que experimenten les societats actuals ens obliguen a repensar les polítiques públiques i moltes de les actuacions que històricament hem dat a terme. L'economia, el món del treball i les relacions familiars i interpersonals viuen canvis notables. Una nova societat de la informació i del coneixement emergeix amb força. En aquest context, les polítiques educatives es troben en un moment crític, i de ben segur que en els propers anys caldrà repensar part dels fonaments i les pràctiques professionals de l'ofici d'ensenyar, així com de la condició humana d'aprendre i formar-se. D'entrada, la nova societat del coneixement ens duu inexorablement a la formació al llarg de la vida. Formar-se ja no es restringeix a una etapa de la nostra vida, sinó que es converteix en una tasca permanent en totes les vessants: vital, professional, familiar. Lligada al paradigma de la societat del coneixement trobem la necessitat d'elevat les capacitats individuals i col·lectives per mantenir societats cultes, emprenedores, socialment de progrés i econòmicament competitives. Alhora, la situació de canvi accelerat conviu amb problemes històrics i, en alguns casos, estructurals. A Catalunya i a Espanya, per exemple, la persistència d'un fracàs escolar molt elevat que llasta la societat i l'economia, tal com ens demostra un estudi recent de la Cecot i Fpic.

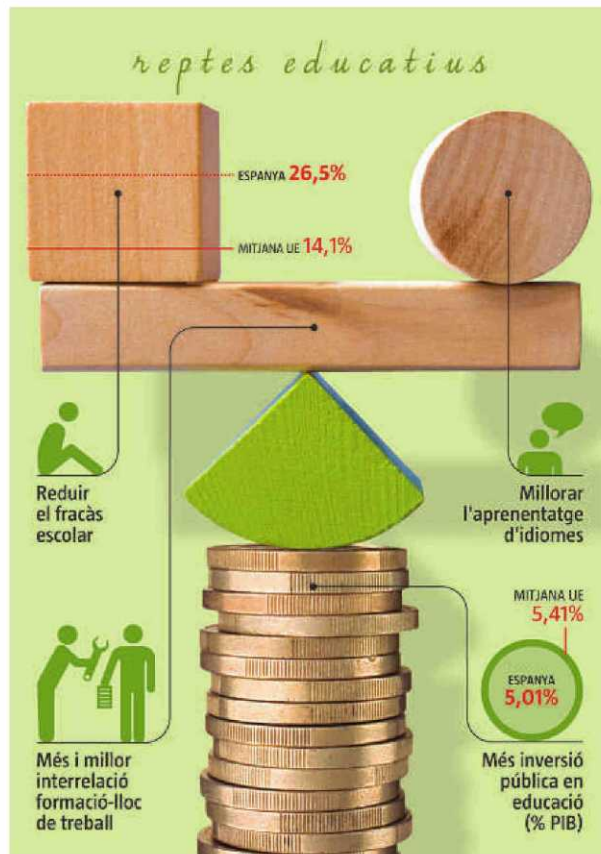
Una aportació recent a aquest debat ha estat la comunicació de la Comissió Europea *Un nou concepte d'educació: invertir en les competències per assolir millors resultats socioeconòmics*. El document de la Comissió parteix de la premissa que la inversió en educació i formació és fonamental per impulsar el creixement i la competitivitat a Europa. A llarg termini poden generar innovació i creixement, estimular la societat del coneixement al continent i configurar el futur mercat de treball. Es reconeix explícitament que els sistemes educatius dels països europeus tenen carencies significatives, sobretot a l'hora d'incardinar-se adequadament en el món del treball i l'ocupabilitat. A Europa s'estima que per a l'any 2020 els llocs de treball

Els sistemes educatius europeus tenen carencies significatives, sobretot a l'hora d'incardinar-se en el món del treball i l'ocupabilitat

que exigeixen un alt nivell de qualificació augmentaran un 20%. Al mateix temps, la taxa d'atur juvenil a Europa és del 23% (més del 50% a Espanya!) i s'estima que hi ha més de dos milions de llocs de treball que no es poden cobrir. Més enllà de l'àmbit del treball, l'educació inclou objectius tan rellevants com la ciutadania activa, el desenvolupament personal i el benestar col·lectiu.

Per fer front a tots aquests reptes, la Comissió aposta per una veritable estratègia europea i de cadascun dels estats membres per a l'educació i la formació, una estratègia anomenada *rethinking education*. Les mesures principals que es proposen

J.M. VILALTA, secretari executiu Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP)



són les següents: a) millorar les aptituds fonamentals i bàsiques per a tothom (lectoescriptura, matemàtiques i ciències, principals aptituds avaluades al PISA); b) aprofundir en les aptituds transversals i bàsiques (iniciativa, pensament crític, treball col·laboratiu, aptituds per a l'emprenedoria); c) estendre l'aprenentatge d'idiomes; d) millorar la formació i augmentar la demanda de la formació qualificada en tecnologia i ciència, que continuaran tenint una alta demanda laboral; e) fomentar les aptituds professionals i l'aprenentatge continu al lloc de treball (especialment sistemes de formació dual escola-empresa que han tingut una bona trajectòria a països com Alemanya).

Per fer possible tota aquesta estratègia, els instruments que es puguin emprar també són molt rellevants. La Comissió destaca especialment aprofitar al màxim el potencial de les TIC i els recursos educatius oberts per a l'aprenentatge, donar suport als mestres i professors com a agents clau del sistema, la millora dels resultats de l'aprenentatge, la seva avaluació i el seu reconeixement o l'augment de la inversió en educació i formació per promoure la productivitat i el creixement econòmic, així com la millora de l'eficiència de la inversió.

A Espanya i Catalunya, els reptes més importants són com s'ha dit la reducció del fracàs escolar (26.5%, el doble que la mitjana europea), la millora de les aptituds bàsiques, l'aprenentatge d'idiomes (26.7% d'estudiants amb títol B1 d'idioma estranger en acabar la secundària, davant del 43.5% de mitjana europea), la major i millor interrelació formació-lloc de treball (formació professional, formació dual), i una inversió pública creixent en educació (5.01% del PIB pel 5.41% de mitjana europea), tot plegat en un context institucional estable. Conduir adequadament aquests factors ens haurien de permetre fer aquesta aposta estratègica com a país, i ajudar a construir una societat de progrés per a les noves generacions.●

LA CLAU Joan Subirats

Cal construir coneixement

Un dels elements que destaquen en els nous escenaris socials en que anem endinsant-nos és la crisi de molts espais o instàncies d'intermediació. Això afecta especialment aquells intermediaris que no aconsegueixen justificar el valor que afegeixen amb la seva acció. Sembla clar que en aquests espais hi podem trobar professors i educadors en general. Fa poc, en Mariano Fernández Enguita deia: "(L')escola... era la finestra al món. Quan ets la finestra al món tens garantida l'atenció... Avui quan un nen o una nena s'asseu davant dels seu professor en una aula ve de veure moltes d'aquestes finestres. Ve de veure el món".

Cal entendre la feina d'educar com una tasca més horitzontal, inductiva i compartida

La clau ja no és posar a l'abast informació. Cal construir coneixement. A la meua aula de la universitat tinc prop d'un centenar d'alumnes, tres quartes parts amb smartphones a la butxaca i una vintena d'ordinadors oberts. L'espai està pensat en clau "Fray Luis de León": un que en sap, a dalt, molts que escolten, a baix. La lògica és unidireccional i jeràrquica. Però "els de baix" s'espavilen i comparteixen informació i recursos, construeixen coneixement a la seva manera. Però ho fan per estalviar-se esforços en un sistema que els predifineix com a ignorants i sense autonomia. Han d'escoltar i reproduir. I després els avaluem des de categories d'aprenentatge que ja no són les seves. Sé que exagero, i que hi ha molts casos en què això no passa. Que hi ha molts espais i professors que han trobat la manera de canviar i modificar aquestes pautes (sobretot en la fase d'educació infantil), però crec que no m'entenc si dic que el sistema està pensat en clau jeràrquica i unidireccional.

El món en què entrem exigeix més capacitat d'autonomia, més reconeixement de l'heterogeneïtat i, al mateix temps, més capacitat per tal que el sistema educatiu segueixi facilitant la promoció individual i col·lectiva. I tot això en un escenari de canvi frenètic i incert. Més enllà de lleis i canvis normatius, el que cal és repensar la feina d'educar, entendre-la com una tasca més horitzontal, inductiva i compartida. Arriscant i experimentant. Equivocant-nos. Si insistim a actuar com a intermediaris acabarem sent redundants. Si les administracions insisteixen a decidir des de dalt què cal fer, no avançarem. Acabo compartint el que diu Enguita: "El problema és com fem les coses. Com empenem els recursos que tenim. Com treballa cada professor. Com treballa un centre com a alguna cosa més que la suma dels seus professors".●

J. SUBIRATS, catedràtic de Ciència Política i investigador IGOP-UAB

PER SABER-NE MÉS

PUBLICACIONS

El cost social i econòmic del fracàs escolar, Cecot/FPIC. Barcelona, gener 2013

Un nou concepte d'educació: invertir en les competències per assolir millors resultats socioeconòmics, Comissió Europea, novembre 2012

L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2011, M. Martínez i B. Albaigés (dirs). Fundació Jaume Bofill. Barcelona, 2012

Debat: l'educació en transformació, Revista Valors, Idees, Actituds, núm. 13, setembre 2010

Dossier: el futur de la universitat, Revista VIA núm. 19, setembre 2012. Revista del Centre d'Estudis Jordi Pujol